

knjiga za pouk našega materinskega jezika na srednjih šolah je slovenska čitanka. Slovenska čitanka bodi naši srednješolski mladini ona knjiga, iz katere se uči ceniti svoj materinski jezik in spoznavati cvet domačega slovstva. Tej knjigi pa ni samo namen, mladino le poučevati, temveč tudi vzgojevati jo. Slovenska čitanka naj razširja učencem obzor njihovega znanja, kaže jim milino in lepoto materinskega jezika ter odpira zaklad njegovega slovstva, ali ona naj tudi blaži srce, krepi in določuje mladini značaj ter ji užiga ljubezen do domovine in naroda, do prirode in človeštva sploh. Imenitno nalogo ima tedaj izvrševati čitanka slovenska v roki naše mladeži. Ta načela podpisujem kaj rad, dostavljam pa, da tudi o Bogu kaj omeniti in to tudi naravnost v načelu izreči — ne utegne biti napačno. Le nikar se preveč tega imena ne bojmo imenovati!

O uravnavi, o posameznih spisih — kaj naj rečem? Poskušnja bode izrekla sodbo. Slovnične oblike so prikladne pravilom poprej ocenjevane slovnice. Upamo, da bode ta čitanka potrjena za šolsko rabo.

„Narodne pesni koroških Slovencev.“ Zbral in na svetlo dal J. Scheinigg, c. kr. gymn. profesor v Celovci. Ljubljana. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1889. 12°. Str. 463. Cena gld. 1-70. — Z malo besedami se ne dá o taki knjigi govoriti in poročati, da bi se smelo poročilo imenovati ocena. Tudi se ne more izpolniti časnikarska naloga s tem, da se reče: knjiga je dobra, morebiti celo krasna, ali pa narobe: knjiga je slaba — ali kaj enakega. Večina časopisov je to knjigo že omenila in sicer skoro na isti način, kakor bi bili zajemali vsi iz enega prvotnega poročila. Da se izognem pre nagljenosti in prav poučim čitatelje, obetam, da bodem govoril obširneje o tej knjigi ali boljše o koroškem narodnem pesništvu, o prvi priliki, ko bode dopuščal prostor. Za sedaj samo še to: Nad velikim delom teh pesmic ne bi imeli naši mladi čitatelji posebnega veselja, tudi bi jim kaj malo pripomogel za blaženje uma in srca. Za te čitatelje bodem podal v primerne male šopke povite najlepše cvetice s koroških tal. A ker je taka zbirka natančna slika narodovega mišljenja in hotenja, zanimati mora zrelega preiskovalca narodovega svojstva, narodovega duha. Da, veliko zanimanje imam za narodne pesmi kot opazovalec narodov. O tem opazovanju bodem z ozirom na to zbirko vestno poročal.

„Srbske narodne pesmi o boju na Kosovem.“ Iz zapuščine Ivana Mahorčiča. V Ljubljani. Založil D. Hribar. Tiskala »Narodna Tiskarna«. 1889. Str. 47. Cena 30 kr. — Ker so praznovali letos Srbi 500letnico nesrečne kosovske bitke (dné 15. junija 1389), došla je ta knjiga o pravem času, da oživi tudi v Slovencih oni spomin. Opisuje najprej zgodovinski dogodjaj v nevezani, jako vneti besedi, kaže v kratkih potezih srbsko zgodovino do leta 1817, ko je Srbija sklenila smrtni boj za svobodo. Nadalje označuje pisatelj kratko onih 11 spevov, katere nam podaja od str. 18—47 v lepem, glatkem prevodu. Umevamo lahko, da nam doni med domačo govorico

mnogokrat izvirna beseda srbska na ušesa, zlasti v naglasu. Zaradi nekoliko težavnega petstopnega troheja morajo imeti naše besede popolnoma tuj naglas, kakor: »čestitěga, sedēm (7), nápočilo — — —«. Sicer pa moramo imenovati malo knjižico mično delce.

„Ilustrovan narodni koledar“ za navadno leto 1890. Uredil, izdal in založil Dragotin Hribar. V Ljubljani. Tiskala »Narodna Tiskarna«. 4°. Vezan trdno stane 45 kr. — Poleg navadne¹⁾ koledarjeve vsebine podaja tudi životopise: Vladike Strossmayer-ja, Mateja Cigale-ta, Ant. Mart. Slomška in Dragotina Rudež-a; vsi životopisi imajo tudi slike. Pod naslovom »Božja pota Slovencev« popisuje P. pl. Radics Dobrovo pri Ljubljani. Dalje donša »kazaske slike« z nadpisom »V noči Rusalk« in pa »Razgled po svetlu«. Ob koncu nekaj smešnic. Koledar ta ne zostaja za drugimi enake vrste.

„Knjige družbe sv. Mohora“ za letošnje leto so nam te dni došle. Šestero jih je in sicer: 1. »Življenje Marije in sv. Jožefa«, VIII. snopič; 2. »Življenje našega Gospoda Jezusa Kristusa po besedah sv. evangelistov; 3. »Občna zgodovina«, XIII. snopič; 4. »Fizika ali nauk o prirodi«, I. knjiga; 5. »Slovenske večernice«, 43. zvezek; 6. »Koledar za leto 1890«. Vse skupaj obsegajo 68 pól.

O gibanju in napredovanju družbe nam poroča »Družbin oglasnik« v Koledarju. Ta nam kaže zelo vesele uspehe. Število družbenikov se je pomnožilo letos za 4490 členov, od lanských 41.552 do letošnjih 46.042. Večina novih udov je iz Lavantinske škofije, namreč 2251, kar je lepo znamenje za naš slovenski štajer in nam daje poročstvo, da se tam vzbuja verski in narodni duh.

Naša naloga je, da poročamo o knjigah po njih vsebini in obliki. (Dalje.) (Dr. Fr. L.)

HRVATSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

Matica Hrvatska je sklenila pred leti, da podá narodu umevno pisano, vendar res vednostno dovršeno »svjetsko poviest« — občno zgodovino. Dosedanji štirje zvezki, dasi niso vsi izvirni, lahko zadovoljijo vsakega čitatelja. Rad priznavam, da imam — izvzemši prirodoslovne spise — nad malokatero knjigo Matičino toliko veselja, kakor nad to zgodovino. Letošnja »knjiga četvrta — prvi dio« ima naslov: „Poviest carstva rimskoga. Po najboljših piscih izradio Ivan Rabar. Prvi dio. Od Augusta do smrti Commodove. Sa kartom carstva rimskoga.“ 8°. Str. 342. Cena 2 gld. 50 kr. — Pisatelj naš, profesor v Osieku, nam podaja izvirno delo, vendar se je »služio vesma izdašno prekrasnim djelom

1) Poleg te »navadne« koledarjeve vsebine je pač tudi precej nenavadna ta, da nam podaja pod nadpisom: »kato-liška imena« naše svetnike in praznike (prazniki vsaj niso imena!), potem pa pod nadpisom »Slovanska imena« podaje ne vem kakšne svetnike; na pr.: Rusmir, Slavan, Grdimir, Tatimir, Smijan, Pravoslav — možki; Dušica, Čudna, Rusa, Večenega, Rosanda — Gancija — Emina — Jasika (slovansko?), Čika, Čidalgana, Perunika (od svetnika Peruna?), Lelika (Lelj — bog ljubezni) — ženska imena.

Duruy-evim . . ., kakor je tudi druge pisatelje imel pri roki. V 22 poglavjih nam slika živo in v pravem pomenu zanimivo postanek rimskega cesarstva, njegovo urejevanje in utrjevanje, Augustovo delovanje in življenje, na to zaporedoma druge cesarje do (incl.) Commoda (180—192). A ne riše se nam samo zgodovina — vrsta dogodkajev, marveč pisatelj nam predločuje tedanje življenje vsestransko, bodisi javno, bodisi zasebno; obširno govori o književnosti, znanosti in umetnosti vseh strók, prodira temu življenju tudi v dno, razvija čudorednost ali npravnost ter nam kaže, katere ideje so gibale takrat propalo društvo.

Vse to predločuje pisatelj v živih slikah in v živih bojah. Kaj malo onih splošnih izrazov in rekov, ki se dadó rabiti ob vsaki priliki, povsodi so dejanja, fakta. A med njimi lep red. V tem se vidi francoski vzor, ki ga je vodil: zgoraj omenjeni pisatelj.

Znano je, da je ta dōba gledé npravnosti izmed najslabših v celi zgodovini. Nekateri zgodovinopisci se zarijejo v to blato — rekel bi — do dna. Naš pisatelj pa ne zamolčuje tega, kar je dolžan zgodovinski resnici, a vodi ga dostojnost in fini okus. Govoreč o »ranah društva rimskoga« pové, da niti naš jezik ni zmožen izraziti onih ostudnostij, niti naše uho jih slusati (str. 313). A kdor bi menil, da je treba torej vso sprijenost iskati le v oni žalostni dōbi, tega takoj poučuje pisatelj, da bi satiriki one dōbe mogli tudi v sedanjih velikih mestih dobiti obilnega gradiva. V tem se kaže zgodovinski, izkustveni takt. Rad — da, še raje, nego piše o slabostih — kaže nam pisatelj, kjer more, lepe strani bodisi posameznih mož, bodisi značajev v obče. Kaj umno navaja tu pa tam mesta iz pisateljev, vsled česar je slika toliko resničnejša. V svojem prizadevanju, da bi nam kazal dobre strani iz poganstva, seza tu pa tam skoro predaleč. Tako na pr. ako piše: »U mnogih filozofa čitamo čisto krščanske nazore o milosrdju,« je to pač pretirano. Še bolj pretirano je, ako piše, da »učeni Židov Philon razvi u dobe Augusta i Tiberija nauku o trojednom bogu . . .« To pač ni res v krščanskem smislu. Enako ne morem popolnoma odobrovati, kar piše gospod profesor na str. 319 spodaj, iz česar bi človek skoro sklepal, da se je tudi krščanstvo samo po sebi razvilo. Da, istina je vendar, da je krščanstvo »nagel prevrat«, ako tudi ni na mah pridobilo za-se celega sveta. Vendar iz drugih mest izprevidimo dovolj, da ni hotel pisatelj o krščanstvu trditi, da se je rodilo samo po sebi, iz idej, katere so se takrat širile. Pisatelj naš govori večkrat o krščanstvu, nikakor ga ne prezira; omenja tudi smrt sv. apostolov Petra in Pavla v Rimu. A čudno pač, zakaj ni omenil kot zgodovinskega dogodkaja rojstva in smrti našega Gospoda. Tudi v svetovni zgodovini je to največji in najvažnejši dogodkaj. Neradi vidimo tak pogrešek v delu, ki ima toliko vrlin. Pisa-

telj ima vzvišene nazore o zgodovini — učiteljici dobrega; take nazore so imeli o zgodovini tudi Rimljani.

Stara imena so pisana vseskozi v latinskem pravopisu, pridejana so tudi nova imena. Jezik je v tej knjigi lep in res bogat. Pisatelj se tega zaveda: »Nastojao sam . . . sve, da zaodjenem što milovidnijim ruhom iz bogate rizarice jezika hrvatskoga.«

Naposled naj izrečem nekako sodbo in željo ob enem. Med navedenimi, od pisatelja rabljenimi viri nahajam nekatere, ki zlasti gledé na krščanstvo niso nepristranski (n. pr. Gibbon). A nahajam tudi I. B. Weissa — znamenje, da ne prezira namenoma, kar je pisano v katoliškem duhu. Zato bi si želel, naj bi spretni gospod profesor napisal za Matico Hrvatsko še mnogo zvezkov »svjetske poviesti«, a naj mu bode voditelj ta vrli katoliški učenjak ali vsaj svetovalec v vseh dvomnih slučajih. Kolikor sem se namreč mogel sam prepričati, piše Weiss zajemajoč naravnost iz virov; o cerkvi govori iz lastnih studij, ne pa zajemajoč iz kalnih in motnih virov protestantovskih. V takem duhu pišočega bi želel še mnogokrat srečati vrlega gospoda pisatelja prof. Rabarja na zgodovinskem polju.

Ocenjujoči v zadnji številki »Matico. Hrv.« smo pristavili: »konec«, hoteči končati oceno letošnjih Matičinih knjig. Toda zaradi prostora danes še ni možno končati poročila o letošnjih knjigah v tej številki, in zato naznanjam le še eno knjigo, a izpregovoril bodem o drugi priliki vsaj o dveh izmed njih obširnejše.

„Herodot. Povijest. Dio drugi. Knjiga peta do devete. Preveo i bilješke dodao dr. Aug. Mušić. Nagradjeno iz zaklade grofa Ivana Nep. Draškovića za godinu 1884. 8°. Str. 307. Knjiž. cena gld. 1'50. — To je 6. zvezek v vrsti »Prievoda grčkih i rimskih klasika«. G. Mušić je naš rojak in med Hrvati sedaj jako delaven. On je spisal tudi Slovencem namenjeni »hrv.-slov. riečnik«. Njegov prevod Herodotov hvalijo Hrvati. Izpregovoril bodem h krati o prvem in drugem delu, ko bodemo imeli več prostora. (Konec.)

Nemško-slovenski slovar.

Te dni je izšel nemško-slovenski slovar Janežičev v novi izdaji: „Deutsch-slovenisches Hand-Wörterbuch von Anton Janežič. Dritte, vollständig umgearbeitete und vermehrte Auflage, bearbeitet von Ant. Bartel, k. k. Gymnasiallehrer in Laibach, unter Mitwirkung der Collegen A. Kaspret, M. Petelin, J. Pichler, L. Pintar, M. Suhač, A. Tavčar. Klagenfurt 1889. Druck und Verlag der Buchdruckerei der St. Hermagoras Bruderschaft.« 8°. Str. 841. — Založnica — tiskarna družbe sv. Mohora, kakor tudi gospodje izdajatelji so si pridobili lepe zasluge s tem delom. Sedaj ne moremo izpregovoriti več o njem; bodemo pa o prvi priliki. Dobiva se v založbi in v knjigarnah. Cena 3 gld.

Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe. Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.